

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

ЗАТВЕРДЖЮЮ

Ректор

Сергій ОКОВИТИЙ

2024 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з наукової роботи

Олег МАРЕНКОВ

«10» 04 2024 р.

ПРОГРАМА

ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ

для здобуття ступеня доктора філософії

на основі освітнього ступеня магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста)
за спеціальністю 016 Спеціальна освіта
освітньо-наукова програма Спеціальна освіта

Розглянуто на засіданні вченої ради
факультету психології та спеціальної освіти
від «20» 02 2024 р.; протокол № 7

Голова вченої ради

(Зоя БОНДАРЕНКО)

Дніпро-2024

1. Ніколенко Л.М., завідувачка кафедри педагогіки та спеціальної освіти;
2. Мога М.Д., професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти;
3. Нічуговська Л.І., професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти;

Програма ухвалена на засіданні кафедри педагогіки та спеціальної освіти
від
«17» січня 2024 р., протокол № 7

Завідувачка кафедри ЛН Людмила НІКОЛЕНКО

та на засіданні науково-методичної ради факультету психології та
спеціальної освіти від « 14 » лютого 2024 р., протокол №6

Голова ЛН Лілія НІЧУГОВСЬКА

1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Фахове вступне випробування (ФВВ) передбачає перевірку здатності вступника до опанування освітньої програми третього (наукового) рівня вищої освіти на основі здобутих раніше компетентностей.

Результати ФВВ зараховуються для конкурсного відбору осіб, які на основі ступеня магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) вступають на навчання для здобуття ступеня доктора філософії.

Приймальна комісія університету допускає до участі у конкурсному відборі осіб, які за результатом фахового вступного випробування отримали не менше 40 балів за шкалою від 0 до 100 балів.

Програма фахового випробування для вступу на навчання за освітнім рівнем доктора філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (Освітня програма «Спеціальна освіта») містить питання з таких навчальних дисциплін природничо-наукової та професійної підготовки магістра (ОКР спеціаліста):

1. Методологія педагогіки як науки
2. Теорія і методика логопедії.
3. Спеціальна педагогіка.
4. Спеціальна психологія.
5. Інклюзивне навчання в системі освіти.

2. ПЕРЕЛІК ТЕМ ДИСЦИПЛІН, З ЯКИХ ОЦНЮЄТЬСЯ ВСТУПНИК

1. 1. Навчальна дисципліна «Методологія педагогіки як науки»

Тема 1. Суттєва та функціональна характеристика педагогіки як науки. Педагогіка як наука про виховання людини. Об'єкт, предмет і функції педагогіки. Історія виникнення та розвитку педагогічної думки. Взаємозв'язок педагогіки з іншими науками. Структура науки педагогіки. Методологія та методи педагогічних досліджень.

Тема 2. Особистість як об'єкт виховного освітнього процесу і як суб'єкт діяльності. Поняття про особистість, її розвиток та формування. Роль спадковості, середовища й діяльності в розвитку особистості. Взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх умов розвитку. Внутрішні суперечності як рушійні сили розвитку. Виховання, навчання і розвиток особистості. Вікові особливості психічного та фізичного розвитку особистості.

Тема 3. Виховання як суспільне і педагогічне явище. Основні протиріччя, закономірності та принципи виховного процесу. Сутність, зміст процесу виховання. Процес виховання, його структура і рушійні сили. Мета і завдання виховання. Закономірності виховання. Принципи виховання. Основні напрями виховання. Методи виховання. Організаційні форми виховної роботи. Позакласна виховна робота. Колективні творчі справи. Колективне планування виховної роботи. Позашкільні заклади в системі освіти і виховання. Формування колективу, його вплив на виховання особистості. Класний керівник. Функції, напрями і форми роботи.

Тема 4. Характеристика поняття дидактика, проблеми її дослідження та взаємозв'язку з окремими методиками. Дидактика як галузь педагогіки, її виникнення і розвиток. Зв'язок дидактики з іншими науками. Категорії дидактики. Загальна характеристика змісту освіти. Компетентнісний підхід до змісту освіти. Освітня система в Україні. Стандарти освіти. Навчальні програми та плани. Основні джерела змісту освіти. Структура та організація

процесу навчання. Основні функції та компоненти процесу навчання. Закономірності і принципи навчання. Методи навчання та їх класифікація.

Тема 5. Педагогічні технології в освітньому процесі. Проблемно-розвиваюче навчання. Проблемна ситуація як умова пізнавальної активності учнів. Класифікація методів проблемно-розвивального навчання. Програмоване навчання. Розвивальне навчання. Інтерактивне навчання. Технології онлайнового навчання. Проектне навчання.

Тема 6. Formи, методи і технологічні основи організації навчання. Організаційні форми навчання. Урок – основна форма організації навчання. Дистанційне навчання. Практикуми. Факультативні заняття. Навчальна екскурсія. Додаткові групові, індивідуальні заняття. Домашня навчальна робота учнів. Самостійна робота.

Тема 7. Організація оцінювання та контролю за навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти. Сутність, закономірності, принципи, функції, види і форми контролю знань, умінь і навичок учнів. Формувальне оцінювання успішності учнів в сучасній українській школі.

Тема 8. Сучасна система освіти: демократичні перетворення, моделі освіти, основні тенденції розвитку. Принципи управління освітою. Структура управління освітою в Україні. Управління закладом освіти. Планування та облік роботи школи. Управлінські органи в школі. Види, форми й методи внутрішкільного контролю.

Тема 9. Система професійних та особистісних якостей викладача, основні види його діяльності та професійного зростання. Основні функції, ознаки педагогічної діяльності. Компоненти педагогічної діяльності. Професійні знання, уміння, здібності й якості сучасного вчителя. Педагогічна компетентність вчителя. Педагогічне спілкування – основа професійної діяльності вчителя.

2. Навчальна дисципліна №2 «Теорія і методика логопедії»

Тема 1. Етіопатогенез дислалії. Визначення та характеристика дислалії. Причини дислалії. Formи дислалії. Види дислалії. Дефекти відтворення звуків мовлення. Принципи логопедичного впливу при дислалії. Методи логопедичної корекції дислалії. Методика корекційної роботи при дислалії.

Тема 2. Етіопатогенез дизартрії. Визначення та характеристика дефекту при дизартрії. Характеристика відділів мовленнєво-рухового апарату. Симптоми та синдроми дизартрії. Клініко-фізіологічні аспекти дизартрії. Причини виникнення дизартрії. Клініко-психологічна характеристика дітей із дизартрією. Психолінгвістичні аспекти дизартрії. Класифікація дизартрії. Три ступені дизартрії.

Тема 3. Обстеження дитини із дизартрією. Принципи логопедичного обстеження. Напрями та особливості обстеження дитини із дизартрією. Характеристика пізнавальної діяльності дітей із дизартрією. Мета та зміст обстеження дітей із дизартрією.

Тема 4. Корекційна робота при дизартріях. Основні напрями корекції мовлення при дизартріях. Система корекційно-педагогічної роботи при дизартріях: основні положення, етапи. Вироблення контролю за положенням роту. Артикуляційна гімнастика. Розвиток голосу. Корекція мовленнєвого дихання. Розвиток відчуттів артикуляційних рухів та артикуляційного праксису. Корекція звуковимови. Особливості відновлюваної роботи з дітьми з дизартрією.

Тема 5. Стерта дизартрія. Методика логопедичної корекції. Характеристика дефекту при стертій дизартрії. Особливості мовлення дитини зі стертою дизартрією. Особливості діагностики стертої дизартрії. Особливості логопедичної роботи при стертій дизартрії. Методика подолання фонетичних порушень при стертій дизартрії.

Тема 6. Етіопатогенез ринолалії. Визначення, поширеність та патогенез ринолалії. Етіологічні чинники виникнення вроджених вад обличчя. Класифікація незрощень. Механізм мовлення у нормі та при ринолаліях. Основні форми ринолалії. Характеристика мовлення дитини з ринолалією. Особливості соматичного та психічного розвитку дитини з ринолалією.

Тема 7. Логокорекційна робота з подолання ринолалії. Основні принципи логопедичної роботи при ринолалії. Основні принципи логопедичної роботи при відкритій логопедії. Логопедична робота у доопераційний період: підготовчий та основний періоди. Особливості логопедичної роботи після операції.

Тема 8. Характеристика фонетико-фонематичним недорозвинення мовлення (ФФНМ). Поняття про фонетичний та фонематичний слух, сприймання. Вплив порушень фонематичного слуху на розвиток усного мовлення дитини. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ. Обстеження дітей із ФФНМ. Організація роботи в групах для дітей із ФФН. Програма навчання дітей із ФФН. Корекція ФФН у дітей дошкільного віку. Корекція ФФН у дітей шкільного віку.

Тема 9. Етіопатогенез загального недорозвинення мовлення (ЗНМ). Поняття загального недорозвинення мовлення. Причини та механізми загального недорозвинення мовлення. Клінічні групи дітей із ЗНМ. Рівні ЗНМ, їх характеристика. Корекційна робота при ЗНМ на кожному з етапів навчання.

3. Навчальна дисципліна №3 «Спеціальна педагогіка»

Тема 1. Загальні засади корекційної педагогіки. Предмет і завдання корекційної педагогіки, її зв'язки зі спеціальною психологією та медичною. Галузі корекційної педагогіки (олігофренопедагогіка, психопедагогіка, тифлопедагогіка, логопедагогіка, ортопедагогіка, сурдопедагогіка). Основні поняття корекційної педагогіки. Значення курсу «Корекційна педагогіка» в системі підготовки сучасного педагога. Розуміння норми і аномалії у психофізичному розвитку особистості. Екзогенні та ендогенні причини порушень психофізичного розвитку. Загальні та специфічні закономірності розвитку, навчання і виховання аномальних дітей.

Тема 2. Особливості олігофренопедагогіки – розвиток, навчання та виховання особистості із порушеннями інтелектуального розвитку. Поняття, ступені і форми порушень інтелектуального розвитку. Основні психологічні особливості розвитку та навчально-пізнавальної діяльності учнів із порушеннями інтелектуального розвитку. Диференційований та індивідуальний підхід до дітей із порушеннями інтелектуального розвитку в процесі навчання. Особливості змісту освіти дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. Учень із порушеннями інтелектуального розвитку в дитячому колективі. Опора на позитивні якості і переважно збережені можливості дитини в корекційно-виховному процесі. Основні психого-педагогічні «правила» підходу до дітей із порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного навчального середовища.

Тема 3. Особливості психопедагогіки – розвиток, навчання та виховання особистості при затримці психічного розвитку (ЗПР). Проблема вивчення, навчання та виховання дітей із ЗПР. Типологія ЗПР (класифікація К.С. Лебединської). Особливості психічних процесів дітей із ЗПР та їх навчальної діяльності. Зміст освіти дітей із ЗПР. Індивідуальний підхід до дітей із ЗПР в умовах інклюзивного навчання.

Тема 4. Особливості психопедагогіки – розвиток, навчання та виховання особистості при порушеннях емоційно-вольової сфери та соціальної поведінки. Види порушень емоційно-вольової сфери дітей. Адаптивна поведінка дітей та підлітків. Психічні стани дітей та їх вплив на навчальну діяльність, поведінку і формування характеру. Дитячий аутизм. Роль педагога та психолога у діагностиці, попередженні та корекції порушень емоційно-вольової сфери та соціальної поведінки. Детермінуюче та корекційно-педагогічне значення колективних форм діяльності дітей із вадами емоційно-вольового розвитку та поведінки.

Тема 5. Особливості тифлопедагогіки – розвиток, навчання та виховання особистості при порушеннях зору. Об'єкт, предмет та завдання тифлопедагогіки. Зв'язок тифлопедагогіки з іншими науками. Система освітніх закладів для дітей з порушеннями зору. Організація допомоги дітям з порушеннями зору в Україні. Теорія та практика навчання дітей з порушеннями зору. Корекційно-виховна робота в школах для слабкозорих дітей та незрячих дітей. Законодавча база тифлопедагогіки.

Тема 6. Особливості ортопедагогіки – розвиток, навчання та виховання особистості при порушеннях опорно-рухового апарату. Поняття, ступені і форми порушень опорно-рухового апарату та моторного розвитку дітей. Дитячий церебральний параліч. Врахування особливостей порушень моторної сфери у різних видах навчальної діяльності дітей, організації їх спілкування та участі у позакласній роботі. Комплексні порушення психофізичного розвитку дітей, їх види та врахування в умовах інклюзивного навчального середовища.

Тема 7. Особливості сурдопедагогіки – розвиток, навчання та виховання особистості при порушеннях слуху. Сурдопедагогіка як наука. Об'єкт, предмет та завдання сурдопедагогіки. Місце сурдопедагогіки серед інших спеціальних наук. Педагогічна класифікація дітей з порушенням слуху. Методи діагностики порушень слуху. Дактильна абетка та жестова українська мова: зміст дактильної абетки та жестової мови (побутового вжитку). Заклади освіти для дітей з порушеннями слуху. Зміст та організація навчання дітей з порушенням слуху. Принципи, методи та засоби навчання дітей з порушенням слуху. Громадські об'єднання та освіта осіб з порушеннями слуху поза державним сектором.

4. Навчальна дисципліна №4 «Спеціальна психологія»

Тема 1. Спеціальна психологія як наука та її місце серед соціальних та біологічних наук. Визначення спеціальної психології. Мета та завдання спеціальної психології та її місце в системі наукового знання. Категоріально-понятійний апарат спеціальної психології. Принципи спеціальної психології.

Тема 2. Методологія спеціальної психології. Концептуальні джерела спеціальної психології. Загальна характеристика методів спеціальної психології. Мозкова організація вищих психічних функцій.

Тема 3. Атипій психічного розвитку. Роль біологічних та соціальних детермінант у генезі порушень розвитку. Мозкові системи та генез порушень розвитку. Різні підходи до класифікації атипій психічного розвитку, їх аналіз. Моделі атипового розвитку.

Тема 4. Нормальний та атипій розвиток особистості. Загальні та специфічні закономірності атипового розвитку. Порушення інтелекту та мовлення при відхиленнях у психічному розвитку. Процес мислення та його порушення у дітей. Особливості розвитку мислення при атипіях розвитку.

Тема 5. Психологічні особливості дітей із різними порушеннями психічного розвитку. Специфічні психологічні характеристики дітей з сенсорними порушеннями. Особливості дітей з затримкою психічного розвитку. Особливості розвитку дітей з порушеннями розумового розвитку. Специфічні особливості дітей з розладами особистості. Специфічні особливості дітей з дитячим аутизмом. Особливості дітей з дитячим церебральним паралічом.

5. Навчальна дисципліна №5 «Інклюзивне навчання в системі освіти»

Тема 1. Соціально-правове забезпечення сучасної системи освітньо-корекційних послуг. Інклюзивна освіта: сутність, завдання і принципи. Соціально-правове забезпечення сучасної системи освітньо-корекційних послуг. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти. Характеристика мережі закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 2. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти. Створення умов для активної участі в житті суспільства дітей з особливими освітніми потребами. Сучасний стан системи інклюзивної освіти в Україні та за кордоном. Форми навчання в умовах інклузії. Забезпечення безбар'єрного доступу до освіти особам з ООП.

Тема 3. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації. в загальноосвітній простір. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації. Відбір та зарахування дітей

з ООП до освітніх закладів. Поняття про «індекс інклюзії». Особистість вчителя в інклюзивній освіті. Асистент вчителя, його права та обов'язки. Індивідуальний та диференційований підхід в інклюзії.

Тема 4. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі. діяльності школи. Індивідуальна програма розвитку дитини та її компоненти. Команда супроводу дитини з ООП, обов'язки та права кожного члена команди супроводу, роль батьків у складанні ІПР. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання

Тема 5. Діяльність команди психолого-педагогічного супровіду дитини з особливими освітніми потребами.. Особливості управління інклюзивною школою. Методичні рекомендації щодо реалізації цілей інклюзивної школи. Етика спілкування та допомога дорослому з особливими потребами.

3. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. До навчальної дисципліни № 1 «Методологія педагогіки як науки»

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Нав. посіб. Вид. 4-те, перероб., доп. Київ: Академвидав, 2014. 616 с.
2. Пехота О.М., Старєва А.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія. 2-ге вид. доп. та перероб. Миколаїв: «Іліон», 2007. 272 с.
3. Педагогічна майстерність учителя: навч. посіб. / за ред. В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. Вид. 2-е, випр. і допов. Харків: ОВС, 2006. 221 с.
- Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Вид. третє, перероб. і допов. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2013. 230 с.
4. Волкова Н.П. Педагогіка: Нав. посіб. Вид. 4-те, перероб., доп. Київ: Академвидав, 2014. 616 с.
5. Пехота О.М., Старєва А.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія. 2-ге вид. доп. та перероб. Миколаїв: «Іліон», 2007. 272 с.
6. Педагогічна майстерність учителя: навч. посіб. / за ред. В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. Вид. 2-е, випр. і допов. Харків: ОВС, 2006. 221 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Вид. третє, перероб. і допов. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2013. 230 с.

До навчальної дисципліни № 2 «Теорія і методика логопедії»

8. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / за ред. А.М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. Київ: «Слово», 2015. 704 с.

9. Логопедія. Підручник. За ред. М.К. Шеремет. вид. 3-те, перер. та доповн. Київ: «Слово», 2018.776 с.

10. Дислалія [навчальний посібник] / М. К. Шеремет, О. В. Ревуцька. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 160 с.

11. Конопляста С.Ю. Риноалалія від А до Я: монографія. Київ: Книга-плюс, 2015 312 с.

12. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. / Укл. В.В.Тищенко, Є.Ю.Линдіна. Київ: «Видав. дім Дмитра Бураго», 2015. 311 с.

До навчальної дисципліни № 3 «Спеціальна педагогіка»

13. Єременко І. Г. Дидактичні основи уроку в допоміжній школі. Київ: Рад. Школа. 2006. 130 с.

14. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: в 2 ч. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. Ч.1. 241 с. Ч.2. 223 с.

15. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. К-П: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.

16. Засенко В.В., Кульбіда С.В. Дактилологія. Енциклопедія сучасної України. Т. 7. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень, 2008. 496 с.

17. Кульбіда С.В. Українська дактилологія: наук.-метод. посібник. Київ: Пед. думка, 2007. 256 с.

18. Фомічова Л.І. Сурдопедагогіка. Хрестоматія. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2003.

19. Паламар О.М. Навчання основ граматики та правопису дітей з порушеннями зору: навч. посіб. Київ : 2009. 106 с.

20. Синьова Є.П. Тифлопедагогіка. Теорія виховання сліпих та слабозорих дітей. Київ, 2009. 212 с.

21. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: підручник. Київ : Знання, 2008. 365 с.

22. Дегтяренко Т.М., Вавіна Л.С. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 302 с.

До навчальної дисципліни № 4 «Спеціальна психологія»

20. Спеціальна психологія: підручник. В. Кобильченко, І. Омельченко. Київ: ВЦ «Академія», 2020. 224 с.

21. Аршава І.Ф., Кутєпова-Бредун В.Ю. Спеціальна психологія. Навч. посібн. Дніпро, 2019. 219 с.

22. Аршава І.Ф., Корнієнко В.В.. Основи нервових та психічних хвороб. Підручник. Дніпро: «Свідлер» 2018. 359 с.

23. Пахомова Н.Г. Спеціальна психологія : навч. посіб. для студентів спец. 6.010105 – «Корекційна освіта». Полтава: Полтав.нац.пед.ун-т ім. В.Г.Короленка, 2015. 359 с.

До навчальної дисципліни № 5 «Інклюзивне навчання в системі освіти»

24. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

25. Теорія і практика інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / упорядник Бондар К. М. 2-ге вид., доп., 2019. 170 с.

26. Індекс інклюзії : дошкільний навчальний заклад: навчально-методичний посібник / Під заг. ред. Шинкаренко В. І. Київ : ТОВ «Плеяди», 2011. 100 с.

27. Інклюзивна освіта від А до Я : порадник для педагогів і батьків / укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтак. Київ, 2016. 68 с.

28. Колупасва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : «Самміт-Книга», 2009. 272 с.

4. СТАНДАРТНА СТРУКТУРА ВАРИАНТУ ФВВ

Кожний варіант фахового вступного випробування містить 20 тестових завдань, зміст яких стає відомим вступнику лише при отриманні варіанту випробування. Всі питання складені у формі обрання однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих, проти якої вступник має зробити відповідну позначку.

Розподіл питань у кожному варіанті:

- за формою завдань

№ з/п	Форма завдання	Кількість одиниць у варіанті
1	Питання на обрання однієї правильної відповіді	20

- за темами навчальних дисциплін

№ з/п	Назва дисципліни	Кількість одиниць у варіанті
1	Методологія педагогіки як науки	4
2	Теорія і методика логопедії	4
3	Спеціальна педагогіка	4

4	Спеціальна психологія	4
5	Інклюзивне навчання в системі освіти	4
	Усього:	20

Оцінка за відповідь на кожне питання варіанту ФВВ може набувати одного з двох значень:

максимального значення 5 балів у випадку правильної відповіді,
мінімального значення 0 балів у випадку неправильної відповіді.

Розподіл максимальної кількості балів за відповіді на завдання різної форми наведений у таблиці

№ з/п	Форма завдання	Максимальна кількість балів, яку можна отримати за одне завдання	Максимальна кількість балів, яка може бути набрана за весь іспит
1	Питання на обрання правильної відповіді	5	$20 \times 5 = 100$